

HET SPYCKERTJE

Jaargang 39
nummer 2
september 2024

**Jaargang 39
nummer 2
september 2024**

Het Spyckertje

**Aan dit nummer
werkten mee:**

- **Rudi Smout**
- **Marlies Van Tichelen**
- **Frans Schrauwen**
- **Steve Suykerbuyk**
- **Pieter De Meester**
- **Maria Gommeren**
- **Thomas Dekkers**
- **Jan Suykerbuyk**
- **Marc Hense**
- **Leo Costermans**

**Vormgeving:
Jos Hertogs**

Oproep:

Wij versturen al heel wat Spyckertjes digitaal. Wil u 't Spyckertje ook digitaal krijgen ? Graag!

Stuur je emailadres naar jan.suykerbuyk@telenet.be en je vindt ons tijdschriftje in je mailbox.

Beste liefhebber van heemkunde,

Opnieuw een rijkgevuuld Spyckertje. Zo brengt Leo Costermans het relaas van een gedenksteen, die boven kwam drijven bij de afbraak van het parochiecentrum van de Statie.

Thomas Dekkers legt uit hoe de databank Essen in Beeld wordt verdergezet. Essen in Beeld begon in 2009 als een initiatief om oude foto's van onze gemeente te verzamelen.

Op 22 oktober 2024 zal het exact 80 jaar geleden zijn dat Essen werd bevrijd en de 4,5 jaar lange Duitse bezetting tijdens de Tweede Wereldoorlog eindigde. Steve Suykerbuyk en Pieter De Meester staan stil bij verschillende activiteiten.

Rudi Smout linkt ook in dit nummer de actualiteit aan de geschiedenis. Hij schrijft over De Berk en 't Smulhuisje. Dankzij Marc Hense vonden een aantal belangrijke archiefstukken van de Essense katholieke werkliezenziekenkas Vrede Onder Ons de weg naar de Heemkundige Kring Essen. Ook hierover brengt Rudi een artikel.

Maria Gommeren schreef in De Spycker van vorig jaar over het Baeyenshof aan de Stationsstraat. In dit Spyckertje brengt ze een aanvulling.

Marlies Van Tichelen ten slotte licht vanaf nu elke keer een markant voorwerp uit het Gerard Meeusen Museum toe. Deze keer: het houten rek.

Frans Schrauwen
Voorzitter

Jan Suykerbuyk
redactie 't Spyckertje

Anneke Duurlo (1929-2024), de gewezen uitbaatster van 't Smulhuisje is niet meer

In maart 2024 overleed Anneke Duerloo (1929-2024). Zij had zowat 35 jaar achter de toeg van het kleinste café van Essen gestaan (1979-2014). Het Smulhuisje aan de Oude Baan, net naast voetbalclub Excelsior, was immers amper 24 m² groot. Het was vele jaren de kleinste bruine kroeg van Essen en omgeving met daarbovenop wellicht de oudste cafébazin.

Fig.1: 't Smulhuisje in 2004

Ze opende met haar echtgenoot Kees (Cornelius) Hennekam in 1979 voor het eerst de cafédeuren. In de beginperiode kon je er ook snacks krijgen, maar wegens de vergevorderde leeftijd werd dit later beperkt tot een pot verse soep. In 2011 kostte een bol soep evenveel als de doorsnee consumptie, namelijk 1 euro!

Uiltjes

Rond de paasperiode van 1981 werd eerder toevallig het startschot gegeven van wat zou uitgroeien tot een gigantische uiltjes-verzameling. Tussen pot en pint zochten enkele klanten een naam voor de spaarkas, die ze juist hadden opgericht. Toen Anneke in de late uurtjes aangaf dat ze wilde gaan slapen en dus iedereen naar huis moest, gingen de klanten daar niet zomaar mee akkoord. Anneke riep dat ze 'een stelletje nachtuilen waren' en dit zou

zo zijn gevolgen hebben. De spaarkas had meteen haar naam en voortaan brachten de stamgasten mondjesmaat uiljes mee. Duurlo in 1996: “Ze komen onder meer uit Pakistan, Amerika, Portugal en Venezuela. Telkens iemand met vakantie gaat, bezoekt hij of zij ginds een winkeltje om een uiltje op te pikken. Dit is er één gemaakt van een Cubaanse kogel. We noemen hem ‘Fidelleke’”.

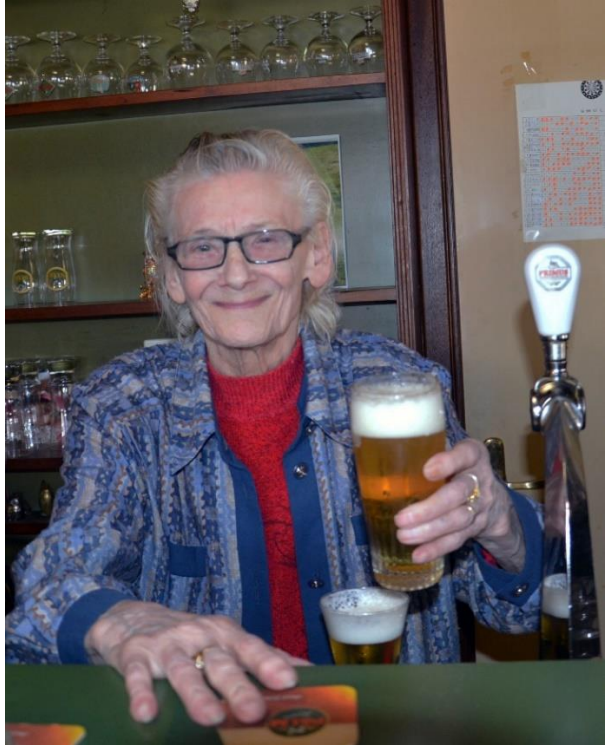

Fig.2: Cafébazin Anneke Duurloo in 2014

Uiteindelijk haalde deze bijzondere uilenverzameling gemakkelijk de kaap van 1.000 stuks. Ze kregen – net trouwens als het hele interieur – in de loop der tijd een zekere patine, zeg maar een typisch nicotinekleurtje.

Belgen en Nederlanders

Tijdens de CB-rage werd in het café wekelijks een zogenaamde ‘vossenjacht’ gehouden. Er kwam een wielclub, een vogelpikclub en een visvereniging. Uiteraard werd de vangst in ’t Smulhuisje gebakken en met veel smaak en het nodige vocht naar binnen-gespeeld. De stamgasten

kenden elkaar door en door en ze kwamen van beide zijden van de grens. Dat leidde tot cafémoppen over ‘Belzen’ en ‘Ollanders’.

Anneke kende haar vaste toegangers zo goed dat ze dikwijls al het juiste bierglas klaarzette vooraleer er besteld was. En andersom werd de cafébazin door iedereen op handen gedragen. Als er iets kapot ging zat er altijd wel een gepensioneerde vakman of een handige Harry in het café die dan de boel repareerde onder het erg kritische oog van de andere cafégangsters en met de bijhorende betweterige commentaren.

Fig.3: 't Smulhuisje was een kleine, maar gezellige volkscroeg

De gemiddelde leeftijd van de bezoekers lag meestal boven de 50, maar regelmatig sprongen groepjes jongeren binnen. Aangetrokken door de scherpe prijzen, maar zeker ook voor de sfeer. En als iemand het toch al te gortig maakte, greep Anneke zelf in en zette eigenhandig die ‘ambetante klier’ aan de deur.

Einde

In 2014 sloot de 85-jarige Anneke noodgedwongen de deuren omdat haar gezondheid het niet langer toeliet om nog het café uit te baten. Het Smulhuisje ging in 2022 tegen de vlakte en er kwamen woningen voor in

tenminste zo'n werk door AI al niet is voorbijgestreefd.
Wie neemt die handschoen op?

Als extraatje publiceert de redactie van 't Spyckertje het relaas van het 25-jarig bestaan van deze ziekenkas in 1922. Het verslag komt uit het Essens weekblad 'De Noordergalm', 2^e jaargang, nr.18. Het geeft ons onder andere een inblik over het feestprogramma, de belangrijkste protagonisten, de toenmalige kijk op de taak van een ziekenkas, het aantal leden en de financies.

Het meer volledige verhaal van deze ziekenkas tot aan het einde van de Tweede Wereldoorlog – en zonder dat men deze archieven had kunnen raadplegen – kan je lezen in De Spycker 2021 p.46-61.

Zilveren Jubelfeest van de Kath. Werklieden – Ziekenkas 'Vrede Onder Ons'

Deze heugelijke plechtigheid had eigenlijk verleden jaar moeten plaats grijpen, maar ze werd toen uitgesteld om een dubbele reden: De bouw van een nieuw Gildenhuis was nakend en het oude ongeschikt om een gebeurtenis als die van heden waardig in te vieren. Anderzijds was het toen volop verkiezingstijd, en er werd aangehouden, daadzakelijk te bewijzen, dat er niet op een gelegenheid geaasd was, om de Katholieke Ziekenkas, in het politiek gareel te spannen.

Voornamelijk om deze reden baarde het verwondering, dat de officieele ontvangst ten gemeentehuize niet geraadzaam werd gevonden. 'Vrede Onder Ons' heeft onbetwistbaar meer diensten aan Esschen en aan zijn werkersbevolking bewezen dat eenig andere vereeniging er ooit bewijzen kan, en ze had dus recht op erkentelijkheid, ook vanwege de bestuurlijke overheden. Ware die goed bedoelde maar, jammer genoeg, verkeerdelijk toegepaste voorzichtigheidsmaatregel achterwege gebleven, dan zou ongetwijfeld ook de heer Minister aanwezig zijn geweest.

Het moest dus vandaag maar gaan zonder de gebruikelijke officieele toespraken, heildronken, en zo meer; edoch, alles verliep er niet minder hartelijk om.

Zelfs de zon, die haast heel den Zomer van geen vriendschap weten wou, had verleden Zondag een goede bui!

In de kerk

De H. Jubelmis lokte buitengewoon veel volk naar de O.L.Vrouwekerk, in het dorp, en de muzikale begeleiding en het zangkoor bevorderden zeer de vrome stemming der ingetogen menigte.

Te dezer gelegenheid kreeg het talrijk en aandachtig gehoor een sierlijke kanselrede te genieten van den zoo gunstig gekenden socialen leider, weleerwaarden Pater Joz. De Vriendt, die in heerlijke bewoordingen het verband deed uitschijnen tusschen de kristelijke Naastenliefde en den Onderlingen Bijstand. Na meesterlijk te hebben afgeschilderd hoe de Katholieke Ziekenkas in haar werking de groote Liefdewet nastreeft, huldigde de gewijde en meeslepemde redenaar voorzitter B.W. Spoor als een toonbeeld van offervaardigheid en kristelijk plichtbesef: ‘een priester in burgerpak’! Tot slot moedigde hij het bestuur en de leden der vereeniging aan, hun moeilijk werk langs den weg van het kruis naar den berg der verheerlijking in Christus op te voeren!

Op de straat!

Van den welgeslaagden optocht mag getuigd worden, dat de verschillende gezelschappen, waarvan de namen door ‘De Noordergalm’ van vorige week werden medegedeeld, flink op post waren.

De mooie groep der Vrijwillige Brandweer ging vooraan en vormde eerewacht. Ook de lieve rijen turners, die bij het voorbijtrekken aan de Dekenij en het Gildenhuis den eeregroet betuigden, werden zeer opgemerkt.

Het geheel: met zijn statige banieren, veelkleurige prachtvaandels en den klauwende Leeuw van de Gilde ‘Vlaams Katholiek Leven’, met zijn spandoeken en kartels waarop de geldelijke verhandelingen sedert 25 jaar en de huidige toestand der Ziekenkas werden bekend gemaakt, vormde een treffend geheel van eensgezinden jubel aller standen, om de zilveren bekroning van het zoo heilzame werk van den Onderlingen Bijstand in hunne gemeente. Ook de ‘Federatie der Ziekenkassen van het Arrondissement Antwerpen’ was door een afvaardiging met vaandel vertegenwoordigd. Enkele vrienden-mutualisten van over de grens uit het naburige Roosendaal waren mede aanwezig.

Vier muziekmaatschappen zorgden voor opwekkende afwisseling: ‘Concordia’, ‘V.O.S. met Statievrienden’, ‘Heidebloempje’ van Nieuwmoer en ‘Vlijt en Volharding’ van Wildert.

Fig.2: Fragment foto viering 25 jaar ziekenkas. (foto: Heemkundige Kring Essen)

In de feestzaal

Aan het hoofd der feestvierende vereniging stapten naar binnen, aan de zijde van twee jubilarissen: H.H.B.W. Spoor, Voorzitter, en G. De Bie, ondervoorzitter, de Z.E. Heer Deken Raeymaekers, Eere-voorzitter, de Z.E. Heer Veraart, pastoor van St. Antonius; de Weleerwaarde Heer Onderpastoor A. Van Camp, Schatbewaarder, de Weleerwaarde Paters De Vriendt en Van de Steen; Volksvertegenwoordiger Baron Rob. De Kerckhove d'Exaerde, in gezelschap En heer L. Boen, den rondborstigen, milden ondersteuner van elk goed en kristenmaatschappelijk werk te Esschen; verder de andere jubilarissen, de oudvoorzitter Joz. De Ley, en de heeren: Voorzitter Joz. Fierens met afgevaardigden van de Federatie van Antwerpen.

Al dezen namen plaats op het toneel in de recht gezellige nieuwe feestzaal, en daar bevonden zich nog mede: de heer Burgemeester J. Kenis, de schepenen J. Van Dyck en C. Loos, de heer gemeentesecretaris V. Van Meel, de Zeereerwaarde Heer Verwimp, bestuurder der St. Michaël, Geert Verschueren, de leider van de Kristene arbeidersgroep, de zeer achtbaren heer notaris Ferd. Van de Velde, de verdienstelijke Schrijver der Ziekenkas, onderwijzer Fl. Mariën en vele bestuursleden van de feestvierende vereeniging en van de deelnemende kringen.

Toespraken

De Z.E.H. Deken Raeymaekers opende de reeks met een schitterende omschrijving van den diepen zin van het werk van den kristelijken Onderlingen Bijstand, die niets anders is dan de ware kristelijke Liefdadigheid. Deze vereert dengene die ze pleegt maar kwetst noch vernedert niet het minst hem die er het voorwerp van is.

Spreker huldigt de jubilarissen, in het bijzonder den Voorzitter heer B.W. Spoor, die nooit voor de Ziekenkas opoffering te zwaar vond.

Hij besluit met een oproep tot de aanwezigen om te steunen en nieuwe leden bij te winnen.

Oud-ondervoorzitter Joz. De Ley, thans te Turnhout, dankt om de groote eer, tot deze uitgelezen vergadering te zijn uitgenoodigd, en brengt onder hartelijke toejuichingen van de honderden aanwezigen de bijzonderen groeten van Esschen's oud-deken J. Jansen.

Na een woord te hebben uitgesproken over de groote betekenis van den O.B. als kristelijk maatschappelijk werk, trekt hij de aandacht op het onmiddellijk gevaar in godsdienstig en zedelijk opzicht, dat dreigt van de pogingen der andersdenkenden om onze leden en dezer vrouw en kinderen uit de Katholieke Ziekenkas weg te trekken.

Dan heeft spreker het over de mannen van het eerste uur en zoo een is voorzitter Spoor, althans voor Esschen. In vluchtige trekken verhaalt hij van dezes wel en wee in het soms blijstemmend maar toch zoo dikwijls miskende werk van de Ziekenkas.

ZIEKENKAS „VREDE ONDER ONS“ ESSCHEN
 aangesloten bij het Christelijk Verbond van Ziekenkassen
 Nationalestraat 109, Antwerpen

BON voor GENEESMIDDEL

NAAM :

(1) lid - vrouw - kind - ouders

LIDNUMMER :

ONTVANGEN DE SOM VAN

voor levering van een geneesmiddel
 of specialiteit (1)

Datum :

Handteeken Geneesheer,

(1) Doorhalen wat niet nodig is.

Tusschenkomst betaald Fr.

Secretariaat Veldweg 6, Esschen, open iederen Woens-
 dag en Donderdag van 9 tot 18 uur.

Fig.3: Bon voor deels terugbetaling geneesmiddel.
 (foto: Heemkundige Kring Essen)

Hij wenscht de negen jubilarissen en in 't bijzonder zijn trouwen jarenlange vriend, voorzitter Spoor, nog lang aan het hoofd of in de werking van 'Vrede Onder Ons' en doet een beroep op ALLEN, die dit werk kunnen steunen. Bijzonder op de hoogerstaanden, omdat per slot van rekening alles toch maar gaat om de ziel van onzen medemensch.

Volksvertegenwoordiger baron Rob. De Kerckhove d'Exaerde beaamt volkomen hetgeen door vorige sprekers reeds gezegd werd, en handelt voornamelijk over de heilzame gevolgen van spaarzaamheid en vooruitzicht ten opzichte van het familieleven en van het vaderland. Deze deugden bloeien vooral in onze kristelijke werken van Onderlingen Bijstand, en Esschen mag fier wezen op zijn Katholieke Ziekenkas.

Onze edele volksvertegenwoordiger beschrijft verder in geestdriftige toegejuichte woorden en machtigen invloed van den Kristelijken Onderlingen Bijstand op het heele Katholieke leven en eindigt eveneens met een lofwoord tot de jubilarissen.

Voorzitter Spoor antwoordt op de hem snedige wijze en zegt dank aan allen, die het hunne bijbrachten tot welgelukken van dezen schoonen lang verbeiden dag. Zoolang God hem leven en gezondheid schenkt zegt hij zijn beste krachten toe.

Spreker dankt elken redenaar in 't bijzonder, en brengt ten slotte een ontroerende hulde aan de nagedachtenis van oud-stichters en leden der Ziekenkas, waarvan zes gevallen zijn in den strijd voor België's vrijheid: Ze gingen ons voor naar de eindbestemming Hierboven.

Tooneeluitvoering

De hierboven zeer beknopt weergegeven feestelijkheden werden besloten met een prachtig tooneelfeest, waarvoor volgende week uitvoeriger zal geschreven worden.

Een ding moet gezegd: 't Was degelijk. Het drama 'De Prieter' werd flink vertolkt en zal toekomenden Zondag voorzeker een volle zaal lokken.

Van de gelegenheid werd nog gebruik gemaakt door den heer voorzitter B.W. Spoor om aan de leden en hun vrouwen onderstaande leerrijke en zeer bemoedigende cijfers mede te deelen.

Er zijn 176 mannelijke leden.

Er zijn 37 bijgevoegde leden.

Er zijn 213 werkende leden.

Er zijn 507 kinderen.

Dus 720 leden die genieten van den bond.

Er zijn nog 165 Eere-, bescherm- en bestuursleden.

In 't geheel 885 leden die deel uitmaken van de maatschappij 'Vrede Onder Ons'.

Van 1896 tot 1901 1.646,68 aan vergoeding.

Van 1902 62.504,48 aan vergoeding.

Totale vergoedingen 64.151,16.

Bijdragen der werkende leden 55.244,41.

Een te kort van 7.260,71.

Bijdragen Eere- en Beschermende leden 9.616,88.

Toelagen Staat, Provincie en gemeente 10.792,56.

Totaal: 20.589,44.

Aan geneesheren: 37.498,86.

Aan Uitkeeringen: 25.005,62.

Totale inkomsten: 75.833,85.

Totale uitgaven: 62.504,48.

In kas: 13.329,57.

Daarna trad de oud-ondervoorzitter Joz. De Ley nog even naar voren, om namens de Ziekenkas, aan elk der negen jubilarissen een zeer mooi koffiestel in porcelein aan te bieden.

Zoo werd het tot eenieders voldoening en met buitengewonen bijval de feestviering tot een goed einde gebracht, zooals die verleden jaar in groote trekken was ontworpen. God zegene 'Vrede Onder Ons', haar voorzitter, haar jubilarissen, hare werkers en begunstigers."

De Kristelijke Ziekenkas van Essen viert haar 60-j. bestaan
1896 ————— **1956**

OP ZONDAG 4 NOVEMBER A.S. FEESTPROGRAMMA:

10 uur: Plechtige Dankmis, met gelegenheids-sermoen door Z. E. Heer Roelands, Verbondsproost in de Dek. kerk O. L. V.

15 uur: Ontvangst en receptie in het lokaal Vakschool St.-Jozef - Essen - voor de Jubilarissen: uitreiking der ere tekens - "25 jaar trouw lidmaatschap" door Heer Frans Van de Wal, Verbondssecretaris; daarna gezellig samenzijn met muziek. (N.B. De Jubilarissen welke afwezig blijven zonder kennisgeving aan het Bestuur, kunnen nadien de medalie nimmer toegekend worden).

Te 19.30 u.: Buitengewone Ontspanningsavond in het Gildenhuis, Essen.

«WANNEER DE HAVENLICHTJES BRANDEN AAN DE SCHELDE»

Fig.4: Een deel van het programma van de viering 60-jarig bestaan Kristelijke Ziekenkas van Essen in 1956. (foto: Heemkundige Kring Essen)

Rudi Smout

Na 90 jaar moest Natuurvriendenhuis De Berk definitief de deuren sluiten (1934-2024)

Het jaar 2024 betekende het einde voor het Natuurvriendenhuis De Berk aan de Oude Baan. Eerst sloot het hotel eind januari, de herberg of cafetaria volgden op 1 maart en de campingbewoners kregen de boodschap dat ze binnen afzienbare tijd moesten opkramen. Het trieste einde van een toch wel lange en bijzondere geschiedenis.

Eerste Natuurvriendenhuis van België

In 1932 besloten twee Essense Natuurvrienden, de socialisten Wim Merks en Sooi Noldus, om in Essen een natuurvriendenhuis op te richten. In het verslagboek van de socialistische harmonie De Werker (periode 1928-1935) kunnen we lezen hoe dat Natuurvriendenhuis er in Essen kwam. Het was trouwens het eerste Natuurvriendenhuis dat in België gebouwd werd.

“Op Zondag 20 Maart (1932) had de overgave plaats van den grond op ons voetbal terrein waar het vacatiehuis van de Natuurvrienden, afdeling van den Arbeiders Toeristenbond, moet worden opgebouwd. Ten 10 uur 's

morgens trok onze harmonie gevolgd door eene delegatie der Natuurvrienden en van eene schaar Esschensche partijgenooten naar het terrein onder het spelen van leutige stapmarschen. Op het terrein had de overhandiging plaats van den grond door Willem Merks, algemeene beheerder van de Maatschappij Het Volkshuis. (...) Daarna begeeft men zich in stoet terug naar het Volkshuis, waar door architect Van Steenberghe het plan van het te bouwen tehuis, en eenige uitleggingen omtrent hetzelfde gegeven werden.”

Fig. 1: De eerstesteenlegging in 1933. (foto: Roger Van Ginderen)

“Zondag 30 April (1933): Eerste steenlegging Natuurvriendenhuis uitstap te dier gelegenheid met harmonie was goed vertegenwoordigd. Lode Craeybeckx hield een pittige rede, en alles verliep in een zeer opgewekte stemming.”

Fig.2: Postkaart van het Natuurvriendenhuis. (foto: Roger Van Ginderen)

“Op Zondag 10 Juni 1934 werd het Natuurvriendenhuis van den Arbeiders Toeristen Bond Afdeling Natuurvrienden, te Esschen ingehuldigd. Onze harmonie verleende hare medewerking. Ten 9.40 vertrok deze van het Volkshuis om de Natuurvrienden en andere deelnemers aan de statie af te halen. Eene talrijke schaar partijgenooten en de kindergroep Oct. Lauwers stapten achter de harmonie. Toen de trein van Antwerpen binnenliep werden de zeer talrijke deelnemers begroet met een Internationale. Onmiddellijk zette de stoet zich in beweging, geleid door onze harmonie. De stoet, die zeer indrukwekkend was door zijne talrijke deelnemers, doorkruiste de Statiestraat, Molenstraat, Oude Baan tot op het voetbalterrein waar het Natuurvriendenhuis zich bevindt. Na de spreekbeurten werden door onze harmonie nog een paar nummers gegeven.”

Bedoeling was om aan sociaal toerisme te doen. Voor de initiatiefnemers moest iedereen de mogelijkheid krijgen om op vakantie te kunnen gaan.

Fig.3: Kamperen bij het Natuurvriendenhuis in de jaren 1930. (foto: Peter Hoeck)

Eén van de eerste uitbaters was het echtpaar Albert en Angeline Van Dessel-Eggers. In die jaren 1930 was er een kampeerweide waarop men tentjes kon zetten.

In het verzet

Tijdens de Tweede Wereldoorlog verbleven er enkele verzetslui in het Natuurvriendenhuis, dat de naam De Berk had gekregen. In die

oorlogsjaren waren er op De Berk permanent een directeur, onderwijzer en een onderhoudsploeg aanwezig. Zo kwam in 1939 Arthur Frenay (°Antwerpen 17.9.1894) met zijn echtgenote als onderhoudspersoneel in dienst van het Essense Natuurvriendenhuis. Zij zorgden voor de Antwerpse stadskinderen die in de gezonde Essense lucht kwamen logeren. Maar Frenay gebruikte het Natuurvriendenhuis ook als onderduikadres voor enkele Amerikaanse piloten, verschillende Nederlandse onderduikers en enkele Joodse kinderen.

Fig.4: Twee Joodse kinderen die tijdelijk ondergedoken zaten in De Berk ((foto: Roger Ginderen)

Fig.5: Tuur Frenay zat bij het verzet. (foto: Roger Van Ginderen)

Volgens getuigen had Tuur van niets of niemand schrik. Zo nam hij de ondergedoken Amerikaanse piloten gewoon mee naar de voetbalwedstrijden van Excelsior Essen! En volgens zijn stiefdochter begroef hij eens op klaarlichte dag enkele mijnen, terwijl verschillende burens gewoon toekeken. Maar helaas, de speelse hond van het echtpaar trapte wat later op één van die mijnen en ging zo regelrecht naar de hondenhemel.

Fig.6: Postkaart van het interieur van De Berk, niet gedateerd. (foto: Rudi Smout)

In mei 1941 zakte de jonge onderwijzer Jaak Driessens (°Wilmarsdonk 9.1.1919) naar De Berk af. Door zijn contacten met Tuur Frenay sloot hij aan bij het Essens verzet. Hij tekende ondermeer een stafkaart voor een Engelse wapendropping.

In 1942 kreeg De Berk een nieuwe directeur. Laenen werd door zijn personeel beschouwd als Duitsgezind en het kwam regelmatig tot confrontaties met Frenay, wat tot het ontslag van Frenay zou leiden. Frenay werd opgevolgd door Frans Milans (°Antwerpen 25.8.1907). Ook hij zou in het Essens verzet stappen.

Nieuwe start

In 1969 was Albert De Moor de initiatiefnemer om ATB De Natuurvrienden nieuw leven in te blazen. Hij kreeg onmiddellijk steun van Eduard De Cat, op dat moment beheerder van De Berk, en van Ivan Janssens, Cyriel Van Oers en Jom Van Osta. Het werd een schot in de roos. Voorzitter werd Cyriel Van Oers en de vereniging kon meer dan 100 leden inschrijven.

In augustus 1971 gingen er in De Berk drie internationale contactdagen door met onder andere een damesvoetbalmatch, volksspelen, volksdansen, een bal en een bezoek aan domein De Belder, de Kiekenhoeve en het Karrenmuseum. Voor het 40-jarig bestaan in 1973 voorzag het programma in een tentoonstelling over milieubescherming, verschillende lezingen en forumgesprekken, wandeltochten, een opruimingsactie en een deelname aan een zeehengeldag in Zeeland.

Fig.7: Postkaart camping en Natuurvriendenhuis, niet gedateerd. (foto: Rudi Smout)

Men ging dikwijls met meer dan 30 leden op meerdaagse uitstap, zoals naar La Roche, Parijs, Londen, Berlijn, Wenen, Kopenhagen, Moskou.... Het milieu stond uiteraard dikwijls centraal met geleide wandelingen in de Kalmthoutse Heide en het arboretum, een boomplantdag en de strijd tegen de ruilverkaveling van het beekdal van de Kleine Aa. Vanaf 1989 organiseerde men op regelmatige basis een vakantiesalon in het Essense Volkshuis en men stippelde het 14 km lange Stroperspad uit. Van Oers was als voorzitter ondertussen opgevolgd door Frans Vandezande.

Fig.8: Boomplantactie bij De Berk in 1970 met Cyriel Van Oers, Jom Van Osta en Beer De Moor. (foto: Roger Van Ginderen)

Jonge Natuurvrienden

Ivan Janssens richtte in 1969 mee de ATB Jonge Natuurvrienden op. Het was een jeugdorganisatie voor Essense jongeren die op zaterdagmiddag allerlei activiteiten deden. Zij pakten al vrij snel uit met 'Essen Pop', een festival in een tent in de hovingen van de Oude Pastorij (1970-71-72). Andere activiteiten waren onder andere: debat over milieubeheer (1972) tijdens de Week van de Jeugd, mosselsouper (1972), bezoek aan de Deltawerken (1972), wandeltocht De Maatjes (1972), aandacht voor de oorlog in Vietnam (1973) en een debat over abortus (1974).

Fig.9: De Jonge Natuurvrienden met Essen Pop 1972.
(foto: Roger Van Ginderen)

Na een ideologisch partijcongres in november 1974 richtten De Natuurvrienden ook de onderafdeling Jong Socialisten Essen (J.S.E.) op.

De jongeren brachten de eigen musical 'Samsara' (1974), gingen op kamp in Koersel (1974), bespraken de politieke toestand in Portugal (1975), organiseerden verschillende jaren (zeker periode 1975-1981) een zwemtornooi in De Vennen, planden een dropping (1976) en bezochten het Antwerps jeugdtheater (1976). Verder: een avond met gezelschapsspelletjes (1976), een koers op rollen (1978), een fietsrally (1979) en een weekend dat als 'kamp' beschouwd werd (1981). De Jonge Natuurvrienden waren in de jaren 1970 zeer actief binnen de Essense jeugdraad en 3 Essenaren kregen zelfs een plaatsje in het Antwerps hoofdbestuur van de Natuurvrienden, zijnde Ivan Janssens, Roland De Moor en Nest de la Bruyère. De Moor werd zelfs nationaal voorzitter. Zowel de Essense Jong Socialisten, als de Jonge Natuurvrienden en Volharding startten het Jeugdhuis De Grooten Hoop op.

Evenwel doofde de volgende jaren de werking van de Essense Jonge Natuurvrienden en De Natuurvrienden langzaam uit, al werd er verschillende jaren wel een JNV Roefel voor de jeugd georganiseerd. De poging om in 1997 een doorstart te maken mislukte.

75 jaar De Berk in 2009

In 2009 was het feest, want ATB De Natuurvrienden vierden het 75-jarig bestaan van vakantiehuis De Berk in Essen. De vereniging nodigde daarom 40 kansarmen uit voor een gratis weekend. Op dat moment bezaten De Natuurvrienden in Vlaanderen en Wallonië verschillende vakantiehuizen om de financieel zwakkeren toch te kunnen laten proeven van toerisme. Verspreid over Europa bestonden er zelfs meer dan duizend van die overnachtingsmogelijkheden.

Fig.10: Het Natuurvriendenhuis mocht in 2009 75 kaarsjes uitblazen. (foto: W&F)

In 2013 was het wel hevig schrikken wanneer men het lijk vond van een regelmatige bezoeker van de camping. Deze persoon was nog maar net uit het ziekenhuis ontslagen.

Ecolabel

In 2014, 2015 en 2016 kreeg De Berk uit handen van de Bond Beter Leefmilieu en Toerisme Vlaanderen de 'Groene Sleutel'. De Groene Sleutel is een symbolische beloning voor de extra zorg voor het milieu.

In het artikel in Gazet van Antwerpen van 17 december 2016 lezen we ondermeer. "Onze plannen voor de Groene Sleutel namen concrete vorm aan toen we een paar jaar geleden grote renovatiewerken startten", zegt

Erna Suykerbuyk van Natuurvriendhuis De Berk. "Bij die verbouwing kozen we systematisch voor natuurvriendelijke materialen. Zo draagt het meubilair het FSC-label (d.w.z. dat het hout uit duurzaam beheerde bosbouw afkomstig is) en gebruikten we natuurproduct kurk als vloerbedekking in de kamers, op de gang en in de zithoek. Ons vakantiehuis voert een zuinig water- en energieverbruik, bijvoorbeeld door LED-verlichting, douches en toiletten met minder waterverbruik en een elektronisch gestuurd verlichtings- en verwarmingssysteem dat per kamer voor een optimaal energiebeheer zorgt. We zetten ons in om afval te minimaliseren en te sorteren."

"De medewerkers van De Berk zijn zich bewust van het belang van natuurvriendelijke en energiebesparende maatregelen. Iedere medewerker wordt regelmatig opgeleid om mee zorg te dragen voor het milieu en krijgt een persoonlijk overzicht van waar hij of zij in zijn functie op kan letten", licht Suykerbuyk verder toe. "Tot slot vragen we ook een kleine inspanning van onze gasten: help het afval te sorteren, ga zuinig om met water en elektriciteit, laat niet te veel lichten branden op je kamer, hou deuren dicht,... Kortom, denk aan het milieu!"

Sluiting

Fig.11: De nakende sluiting van De Berk haalde het nieuws van de regionale televisiezender ATV. (foto: Hilde Stynen)

Het laatste decennia liepen De Natuurvrienden de subsidies mis van Toerisme Vlaanderen omdat men niet meer aan alle voorwaarden kon voldoen. Bovendien geraakte men de erkenning en de bijhorende centen als socio-economische organisatie kwijt. Eind 2023 verviel de vergunning van Toerisme Vlaanderen en er waren niet genoeg middelen om de broodnodige investeringen te doen om een nieuwe aanvraag te kunnen indienen. Het zag er dus absoluut niet goed uit.

In februari 2024 hing de sluiting in de lucht voor de zowat 40 personen die er geregeld verbleven. Voor sommigen was dit hun echte thuis. Volgens voorzitter Eddy Van Hove werd al enkele jaren actief gezocht naar overnemers, maar tevergeefs. Het campingterrein en het hotel bleken te kleinschalig om potentiële geïnteresseerden te kunnen overtuigen. Op 21 februari 2024 werd op de algemene vergadering van de VZW besloten om de VZW te ontbinden. Sindsdien is er een vereffenaar aangesteld. In maart zouden gesprekken met verschillende kandidaat-overnemers lopende zijn.

Bronnen

- Gazet van Antwerpen 9.4.2009. Solidariteitsactie van De Natuurvrienden zet 75-jarig jubileum in de verf.
- Gazet van Antwerpen 11.10.2013. Man ligt dood op de camping.
- Gazet van Antwerpen 13.12.2016. Natuurvriendenhuis krijgt ecolabel.
- Gazet van Antwerpen 13.2.2024. Organisatie Natuurvrienden sluit na negentig jaar hotel en camping De Berk. Schuldenlast is te groot geworden.
- Gazet van Antwerpen 22.2.2024. VZW Het Natuurvriendenhuis ontbonden: einde van negentigjarig tijdperk voor hotel en camping De Berk.
- Gazet van Antwerpen 7.3.2024. Residenten camping De Berk krijgen enkele weken om te verhuizen.
- Milac-maandblad De Noorderzon, verschillende jaargangen.
- Nico Wouters, scriptie: Hetzelfde en toch verschillend. Oorlog en oorlogsherinnering in twee aangrenzende dorpen Essen (B) en Wouw (NL), 1999.
- De Spycker 2021. De Rode Draad – 100 jaar socialisme in Essen (2) door Robert Alaers, p.158-161.

Rudi Smout

Baeyenshof, een kleine aanvulling

Zoals elk jaar werd op de Tweede Paasdag van 2023 het jaarboek van de Koninklijke Heemkundige Kring aan het publiek gepresenteerd. Hierin werd onder meer de geschiedenis van ‘Baeyenshof’ in de Stationsstraat beschreven.

Nadat het herenhuis in 1876 was gebouwd werd het slechts kort bewoond door Dr. Franciscus Baeyens en zijn vrouw Maria Broeckx. Een maand na de geboorte van hun dochter Marguerite, op 1 december 1876, verhuisde het gezin naar Antwerpen. Wat er tussen 1876 en 1914 met het huis gebeurde werd nergens teruggevonden. Vermoedelijk werd het gebruikt als buitenverblijf. Maar in het begin van dit jaar vond Stijn Matheusen, de huidige mede-eigenaar, op een website een postkaartje met daarop een foto van het huis. Dochter Marguerite Baeyens schreef deze kaart op 22 september 1909, in het Frans, aan haar vriendin Caroline De Schutter in Antwerpen. Ze vertelde dat ze samen met haar kinderen op vakantie was in ‘Termolenhof’ in Essen. Waarschijnlijk gebruikte Marguerite die naam omdat het huis in de buurt stond van de twee Essense windmolens. Mogelijk kenden de dames elkaar door het beroep van hun echtgenoten. Beide heren waren werkzaam bij de rechtbank van Antwerpen. Marguerite en Caroline woonden in Antwerpen op wandelafstand van elkaar en hadden kinderen van dezelfde leeftijd. Het hele verhaal over ‘Baeyenshof’ is te lezen in het jaarboek van de Koninklijke Heemkundige Kring en ook in deel twee van mijn boek ‘Over toen en nu’ dat in het najaar zal verschijnen.

Vertaling:

Lieve Caroline,

Alvorens Esschen te verlaten stuur ik je een hartelijke groet.

Morgen keren we terug naar Antwerpen, aangezien Anne aanstaande maandag naar St.-Joseph moet gaan.

Is er nog nieuw sinds uw bezoek hier?

Zodra ik klaar ben met mijn schoonmaak zal ik naar u toe komen.

Tot ziens lieve Caroline, groeten aan jou en je lieve echtgenoot en een dikke kus voor je lieve kinderen.

Marguerite, Termolenhof, 22-9-'09

Maria Gommeren

Een schitterende toekomst voor Essen in Beeld

Als u een Facebook-account heeft dan is de kans groot dat u reeds beelden uit de databank van Essen in Beeld hebt zien voorbijkomen. Wat in 2009 begon als een initiatief om oude foto's van onze gemeente te verzamelen is inmiddels uitgegroeid tot een indrukwekkend archief. Circa 125.000 individuele beelden vormen het collectieve geheugen van Essen, een aantal dat bovendien nog wekelijks aangroeit. Nieuwe foto's, albums en complete collecties vinden immers nog altijd hun weg naar Essen in Beeld. Daarnaast worden ook beelden van actuele evenementen opgeladen om zo bewaard te kunnen worden voor het nageslacht.

Wat Essen in Beeld echter nog specialer maakt is de nauwgezetheid waarmee er quasi dagelijks beelden uit de databank gedeeld worden op sociale media. Oude foto's van huwelijken, lokale bedrijven, volksfeesten uit vervlogen tijden of sportwedstrijden van vroeger: allemaal vinden ze hun weg naar de facebook-pagina van Essen in Beeld. Daar worden ze niet enkel druk becommentarieerd door mensen met een passie voor het Essens verleden, maar bovendien ook nog verder verdeeld naar verschillende andere groepen of naar individuele kenissen van de gebruikers.

Weinig gemeentes of erfgoedverenigen kunnen stellen dat ze een even levendige lokale werking hebben als Essen in Beeld. Het is dan ook daarom dat de Heemkundige Kring besloten heeft om de toekomst van het platform veilig te stellen door te investeren in een gloednieuwe databank. De software waar de huidige versie op draait is niet enkel verouderd maar zal binnen afzienbare tijd ook niet meer ondersteund worden. Hoog tijd om het fotoarchief naar een nieuwe omgeving te migreren. Deze zal niet enkel toelaten om sneller beelden op te laden en door de bestaande foto's te grasduinen maar ook om deze vlotter te delen. Zo kunnen hopelijk nog meer mensen met het verleden van onze gemeente aan de slag.

Wil jij meer weten over Essen in Beeld? Volg dan Essen in Beeld op Facebook of neem een kijkje op www.Esseninbeeld.be. Daar kun je ook steeds bijdragen door foto's op te laden. Heb je foto's maar heb je hulp nodig met het inscannen? Stuur dan gerust een mailtje naar heemhuis@skynet.be

Fig. De 38.040ste foto van voor 2009 op Essen In Beeld zijnde twee melktankwagens bij melkerij Eendracht. Op de deur vooraan staat René Costermans en achteraan staat André Costermans. (foto: Vital Van Nueten).

Sloop van het Parochiecentrum van Statie leidde onverwacht naar de opening van de nieuwe kleuterschool in 1954

In 1953 wilde pastoor Karel De Decker van Essen-Sint-Antonius een nieuwe parochiale kleuterschool bouwen op de grond aan Kerkstraat 62. Voor ongeveer 1 miljoen frank (25.000 euro) zouden daar twee kleuterklasjes en een zaal met podium verrijzen. Dus een kleuterschooltje dat ook al min of meer als een parochiecentrum kon fungeren.

Gedenksteen

70 jaar later werd voor de afbraak van dat Parochiecentrum in de kelder een gedenksteen gevonden. Het was de gedenksteen van die kleuterschool en daarop staat in drukletters: “DEZE SCHOOL WERD OPGERICHT ONDER DE HOGE BESCHERMING VAN DE H. PIUS X EN VAN PRIESTER EDWARD-JOANNES-MARIA POPPE: 29 MEI 1954. ZIJ WERDEN TOT PATRONEN UITGEROEPEN: 10 OCTOBER 1954.”

Fig.1: De gedenksteen van de kleuterschool.
(foto: Leo Costermans)

29 mei 1954, de eerste van de twee data op de gedenksteen, was de dag waarop paus Pius X heilig werd verklaard. Deze paus werd geboren als Giuseppe Sarto (1835-1914) en was paus van 1903 tot 1914. In 1951 werd

hij zalig verklaard en amper drie jaar later al heilig. Omdat hij bekend stond als een grote en zachtmoedige kindervriend kozen verschillende scholen zijn naam.

De Vlaamse priester Edward Poppe (1890-1924) had veel aandacht voor de armen, de jeugd en de heiligheid van de priester. De eucharistie was voor hem zeer belangrijk en dat inspireerde hem bij zijn ondersteuning van de ‘Eucharistische Kruistocht’ voor jongeren. Priester Poppe overleed op 33-jarige leeftijd en vrij snel daarna kwam er een bijzondere verering rond zijn persoon op gang. Velen gingen op bedevaart naar zijn graf. In 1999 werd hij zalig verklaard.

Wanneer een foto van deze gedenksteen op de FB-pagina van Essen In Beeld verscheen reageerde Jeanne Nouws. Zij had in 1954 als 13-jarige en met wat hulp van de zusters een opstel geschreven over de opening van het kleuterschooltje. Ze had haar tekst versierd met een schets van de gedenksteen en een prentje van paus Pius X.

Opstel

Haar tekst, doordrenkt van het katholieke geloof, ging als volgt:

“Ons nieuw schoolgebouw, zopas voltooid en op 10 October plechtig gewijd, werd gesteld onder de hoge bescherming van de heilige Paus, Pius X, en Priester Poppe. Dit heeft voor ons een grote betekenis die we in ons leven tot werkelijkheid willen maken!

De heilige Pius X is de paus van de Eucharistie en priester Poppe is de stichter van de Eucharistische kruistocht. In onze school worden we Eucharistisch en Mariaal opgeleid. De H. Mis met Communie en de godsvrucht tot O.L.Vrouw zijn de beste middelen om deugdzaam en rein op te groeien. Op het feestprogramma stond dan ook, naast de nummertjes van elke klas voor ons, de grootste leerlingen: ”Hulde aan Paus Pius X, beschermheilige van onze school”. Aan die heilige patroon zijn we dank en verering schuldig. Hij immers heeft de vroegtijdige en veelvuldige Communie aanbevolen. Als kruistochters kennen we onze ordewoorden en willen die ook bleven.

Daarom zullen we doen, wat we hebben beloofd.”

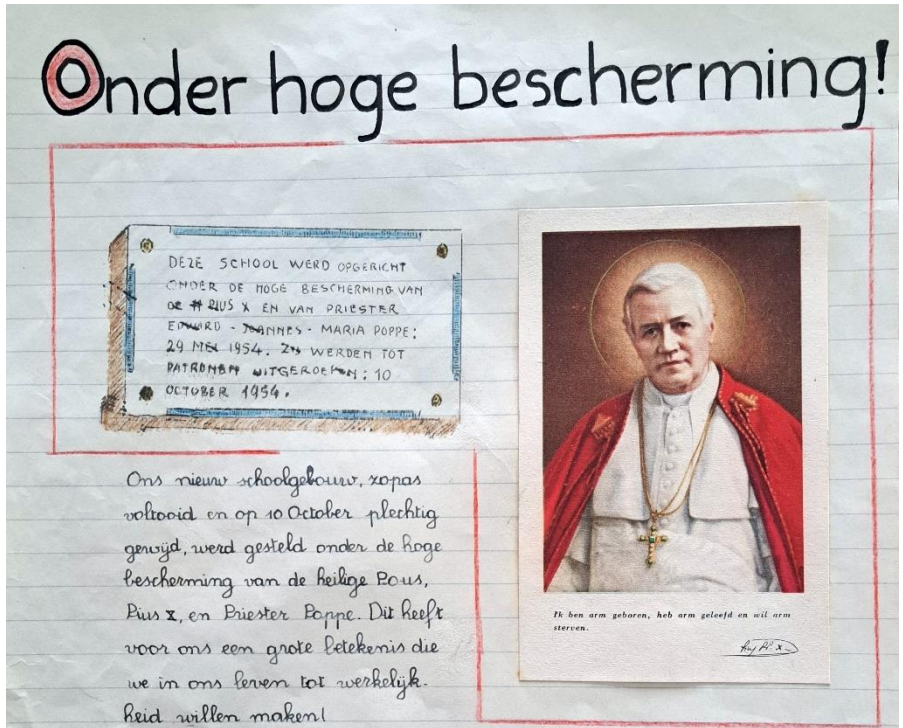

Fig.2: Fragment van het opstel van Jeanne Nouws. (foto: Leo Costermans)

“We willen dapper zijn en ons vormen voor de taak van morgen. Wij moeten strijden, ons weren en blij veroveren voor de Leeuw in het Kruis. De herinnering aan de plechtige wijding van onze nieuwe klassen zal voortleven in ons gemoed en we zullen dikwijls bidden, zoals in de liturgische wijdingsgebeden, dat de Geest van wetenschap, van wijsheid en van godsvrucht over ons nederdale.”

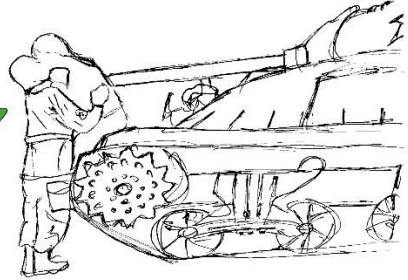
Die hoge bescherming heeft echter niet kunnen beletten dat na 70 jaar het gebouw werd afgebroken om op vrij korte termijn plaats te maken voor een nieuw cultureel centrum.

Meer over deze kleuterschool, het Parochiecentrum en de andere gebouwen aan Kerkstraat 62 kan je lezen in De Spycker 2024 (blz.114-133).

Met dank aan Jeanne Nouws.

Leo Costermans

1944-2024
ESSEN
80 JAAR
vrijheid

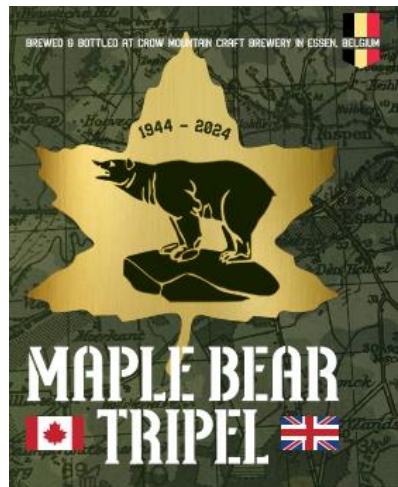

Op 22 oktober 2024 zal het exact 80 jaar geleden zijn dat Essen werd bevrijd en de 4,5 jaar lange Duitse bezetting tijdens de tweede wereldoorlog tot een einde kwam. Essen zou de daaropvolgende maanden nog fel te lijden hebben onder de V-bommen, maar het einde van de oorlog was ingeleid.

Onder impuls van de werkgroep Bevrijding van de gemeente Essen wordt 2024 een herdenkingsjaar om in te kaderen. 5 jaar geleden werd het bevrijdingsmonument op Hemelrijk onthuld ter ere van de 75ste verjaardag, en kon de Essenaar al eens proeven van swingende muziek en mooie displays van Living History groepen in het Karrenmuseum. Dit jaar organiseren wij een tweede editie van de bevrijdingsfeesten en slaan wij onze tenten op aan het College op Rouwmoer. Van 17 tot 20 oktober zal het Domein van de het klooster, delen van de middelbare school alsook de zorgboerderij terug gekatapulteerd worden in de tijd.

Op 16 juni jongstleden lanceerden wij in aanwezigheid van 135 enthousiaste wandelaars ons programma voor oktober. Na een educatieve wandeling doorheen het gehucht Horendonk, werd het aanwezige publiek op het Kerkplein getraakteerd op nog een verrassing.

In samenwerking met de lokale Brouwerij Crow Mountain werd er door Steve Suykerbuyk en Pieter De Meester, trekkers van de werkgroep, een bevrijdingsbier ontwikkeld. De “Maple Bear Tripel” is een blonde tripel van 7% verrijkt met hopsmaken en Maple syroop als geheim ingrediënt. De naam is ontleend aan onze Canadese en Britse bevrijders van de 4^e Canadese

Horendonk. Pastoor Notelteirs zal voorafgaand aan de herdenking voorgaan in de speciale Eucharistie. Een kolonne militaire voertuigen zal zondagvoormiddag vanuit Kalmthout naar het College rijden en daar omstreeks 10 uur opnieuw vertrekken voor een rondrit door de gemeente. Deze houdt halt op Horendonk om 11 uur en zal daar terug vertrekken rond 13:30 uur richting Kalmthout voor de laatste herdenking van het weekend op het Stationsplein in Heide.

We leven al 80 jaar in vrijheid in onze contreien en dat is mede te danken aan de Britse en Canadese soldaten die Essen bevrijdden 80 jaar geleden. Als werkgroep zijn wij steeds op zoek naar verhalen en of objecten uit de oorlog. De levende getuigen zijn ons ondertussen in ijltempo aan het ontvallen en het is aan ons om de geschiedenis zoveel mogelijk te capteren en levend te houden voor de komende generaties zodat de offers van de vele jonge jongens niet vergeten worden.

Mocht u dus nog een mooi verhaal kennen van uw ouders of grootouders, dan mag u steeds contact opnemen met ons.

Wij sluiten af met een gedicht van John Maxwell Edmonds dat kernachtig samenvat waarom wij het herdenken zo belangrijk vinden:

*“When you go home tell them of us and say,
For your tomorrow we gave our today”*

Steve Suykerbuyk & Pieter De Meester
Initiatiefnemers en organisatoren Essen 80 jaar vrijheid

Veertig jaar terug: Opening nieuw politiekantoor

Veertig jaar geleden, op 9 september 1984, werd het politiekantoor aan de Kapelstraat officieel in gebruik genomen. Het kantoor kwam er in het voormalige RTT-gebouw. Destijds had elke gemeente een eigen politie. Nu maakt Essen deel uit van de (politie)zone Grens, samen met Kalmthout en Wuustwezel. Het regende op deze zondag en dus werd de obligate academische zitting verplaatst naar de hal van het nabije gemeentehuis. Daar nam onder meer burgemeester Herman Suykerbuyk het woord. Hij vermeldde ook de kosten van de verbouwing: twee miljoen frank. Dat was een serieus bedrag. Die twee miljoen komt overeen met 50.000 euro nu, al spring je vandaag niet ver met deze som (voor dergelijke verbouwing). Op de academische zitting bracht Annette Koevoets een groet vanuit de bevolking, zorgden Jan Van Elsacker en Renaat Deckers voor de muzikale omlijsting en namen ook commissaris Alex Drossaert en adjunct-

commissaris Dirk Van Huyck het woord. 's Namiddags waren er verschillende demonstraties. De bevolking, die volgens de lokale media massaal opdaagde, kreeg hier een snelcursus politiewerk. Drugsproblematiek, snelheidscontroles, verkeerstests, vingerafdrukken, robotfoto's.. Het ganse lexicon passeerde. En als klap op de vuurpijl: wie dat wenste, werd even in 'den bak' opgesloten. Later volgde een uitbreiding van het kantoor. Anno 2024 herinneren het RTT-logo, het traliwerk en de contouren van de oude ingang nog aan het prille politiegebouw. (Foto: Ruddy Gabriëls, bronnen: Essen in Beeld, Broer)

Jan Suykerbuyk

Houten rek

Op de vraag: zijn er markante of ietwat bijzondere/speciale voorwerpen in ons museum? Daar kan ik volmondig 'ja' op antwoorden. In iedere kamer is wel iets merkwaardigs te zien. In 11 afleveringen zullen we elke kamer bezoeken waar we telkens een in het oog springend object belichten.

1. De grenskamer met het 'houten rek'

Op 4 augustus 1914 valt Duitsland ons land binnen.

Een 332 kilometer lange draad werd door de Duitse bezetter aangelegd tussen het bezette België en het neutrale Nederland. Men begon ermee in

het voorjaar van 1915. Om de lengte van deze ‘Grenzhochspannungshindernis’ wat in te korten werd meerde keren afgeweken van de rijksgrens. Hierdoor ontstond een soort ‘niemandland’ tussen de draad en de rijksgrens. Ook in onze gemeente was het geval. Hier lag de draad lag tussen Wildert en Kalmthout. De Duitsers wilden kost wat kost de Belgisch Nederlandse grens onder controle krijgen.

Waarom?

De bedoeling was oorlogsvrijwilligers en Duitse deserteurs te beletten België te verlaten via Nederland. Heel wat mannen wilden zich aansluiten bij de geallieerde legers. Aangezet door koning Albert I en kardinaal Mercier die opriepen om het Belgische grondgebied te verdedigen. Tevens moest het verhinderen dat spionageberichten uit het bezet gebied via Nederland geallieerde spionagediensten bereikten. Nederland fungeerde immers als doorgeeffluik via onder meer het hoofdkantoor van de Britse geheime dienst in Rotterdam. Bovendien hield de draad ook de welig tierende smokkelactiviteiten tussen beide landen tegen.

De draad bestond uit drie delen: een prikkeldraad, enkele meters verder een draad met een dodelijke elektrische wisselspanning van 2000 volt, enkele meters verder weer een prikkeldraad. Om de 500 à 2000 meter stond een schakelhuisje, tevens wachthuis voor de Duitse grenswachters, waar de elektriciteit kon aan- of uitgeschakeld worden en de spanning getest. De bewaking van de draad was streng. Dat gebeurde met zoeklichten, luchtballonnen, mijnenvelden en manschappen (Duitse grenswachters bestaande meestal uit ietwat oudere militairen)

Ondanks de toen nog geringe kennis van de elektriciteit poogden de mensen toch langs de draad Nederland te bereiken. Een schatting vertelt ons dat het bij 25.000 personen is gelukt. Naar schatting (prof Vanneste) haalde 500 anderen de oversteek niet. Getuige hiervan zijn de dood van twee broertjes die in Kalmthout met de dodelijke draad in aanraking kwamen. In Hoogstraten waren dat dan weer twee zussen van een jaar of 15-16 waarbij door de wind de lange haren van het ene meisje de draad raakten. Zusje wilde haar redden, maar het resulteerde in twee overlijdens. Ook ons gekende Klaveren Vrouwke was onrechtstreeks een slachtoffer van de draad. Zij het dan met een schot en niet door de elektriciteit.

Waarom werd de elektriciteit reeds een jaar voor het einde van de oorlog afgesloten?

Reeds in 1917 werd de draad stroomloos. Na de wapenstilstand op 11 november 1918 werd de hele draad ook grotendeels afgebroken. De Duitsers wilden voorkomen dat de Belgische wegen verstopt raakten door mensen die vanuit het frontgebied in Noord Frankrijk en Zuid België betere levensomstandigheden zochten in het noorden.

Zeker in de ‘niemandsland’ gebieden woekerde de smokkel hevig. In 1917 werd dit zo erg dat Duitse militairen, die ook graag een centje bijverdienen, daarom hand- en spandiensten verleenden bij de fraude.

Een middel om de draad te omzeilen was dit rek. Ook rubber, wollen dekens (wel zeer droog) werden gebruikt, of koperdraad om de elektriciteit af te leiden naar putten in de grond. Wel, rubber en hout zijn slechte geleiders voor de stroom, daar kwam met al vlug achter.

Dit rek (vermoedelijk een replica) kan door scharnieren opgeplooid onder

een jas worden meegedragen. Grootte: volledig open geplooid: 74cm x 45cm. Je moest dus een beetje klein, smal en lenig zijn. Om te gebruiken werd het tussen twee stroomdraden geplaatst. Handig toch, maar wel ontzettend gevaarlijk. Laat ons toch nog eens benadrukken dat de hoogspanning steeds levensgevaarlijk was. Het kon altijd betekenen dat de reis naar Nederland je laatste was en je België of je familie nooit meer terug

zag. Zelfs een minieme aanraking met de stroomdraad was immers dodelijk.

Marlies Van Tichelen

Uitnodiging

Kon. Heemkundige Kring en het Davidsfonds Essen organiseren in het kader van de 'Week van de Geschiedenis' een avond met de geboren Essenaar, Willy Van den Bergh, gewezen directeur van de gevangenis te Merksplas.

*Reeds vele jaren verdiept Willy zich in de geschiedenis van de 'Koloniën van Weldadigheid'.
Beter bekend als de Landloperskoloniën*

***Vrijdag 15 november 2024
Feestzaal wzc Sint-Michaël
Aanvang 20.00 uur***

***De Koloniën van Weldadigheid in de Noorderkempen
HOOGSTRATEN – WORTEL – MERKSPLAS***

In meer dan 200 jaar geschiedenis maken we de evolutie mee van de Nederlandse Koloniën van Weldadigheid naar de Belgische Landbouwkoloniën van Weldadigheid en nog later de Rijksweldadigheidskolonies.

Werden de doelstellingen gerealiseerd?
De wereldoorlogen breiden de opdracht van de kolonies uit.
Een geleidelijke transformatie van kolonie naar gevangenis.
De afschaffing van de wet op de landloperij ... totaal onvoorbereid.
Handen af ... een strijd voor het behoud van de domeinen.

Aankondiging

Crash te Horendonk

Het verhaal achter het vliegtuig
L7312

Geschreven door Patrick en Sean de la Bruyère

**Ter herdenking van Essen tijdens de Tweede
Wereldoorlog
(1940 – 1945)**

PAROCHIEZAAL HORENDONK
03 OKTOBER 2024 – 20.00 uur.

BOEKVOORSTELLING
‘CRASH OP GROTE HORENDONK’
 Door Patrick en Sean de la Bruyère.

*In samenwerking met de Nationale Strijdersbond Essen
 en de Kon. Heemkundige Kring Essen vzw*

Op 13 oktober 1941 werd Horendonk omstreeks vier uur in de ochtend opgeschrikt door een enorme knal. Buurtbewoners kwamen buiten en zagen ter hoogte van de ‘Grote Horendonk’ een vuurzee. Aangetrokken door de vlammen begaven enkelen zich richting de plaats van het onheil, het zou op verschillende van hen een blijvende indruk nalaten.

Ook de gealarmeerde Duitse bezetters spoedde zich richting het gebeuren. Ze zouden later op de ochtend een strompelende, verwarde man tegenkomen die zo ver mogelijk van het vliegtuigongeluk probeerde te geraken. Het bleek de navigator van de Avro Manchester L7312 te zijn die zijn einde in onze gemeente kende.

Drieëntachtig jaar later bevinden zich op het kerkhof van Horendonk nog steeds de vier grafstenen voor de zes omgekomen bemanningsleden. Het zijn stille getuigen van de verschrikkelijke Tweede Wereldoorlog. Elk jaar herdenken en eren we hen, met het vooropgestelde boek willen we een stap verder gaan. Graag willen we de omstandigheden, waardoor deze jongemannen in Essen zijn gecrasht, vertellen.

En wat met de navigator, de enige overlever, die we wel vernoemen op 22 oktober, maar die geen blijvend eerbetoon heeft!

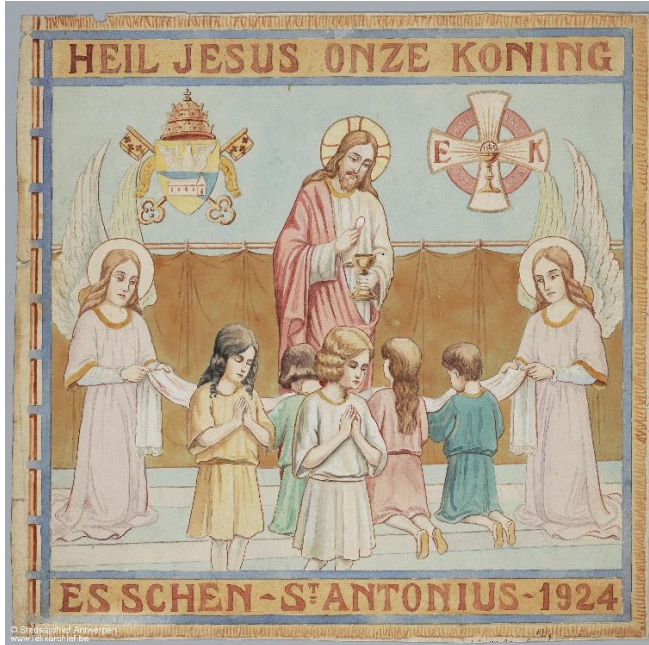
**Gedrukt op een beperkt aantal exemplaren. (131 blz. met vele foto's)
 en beschikbaar van 3 oktober 2024.**

Kostprijs 18 euro

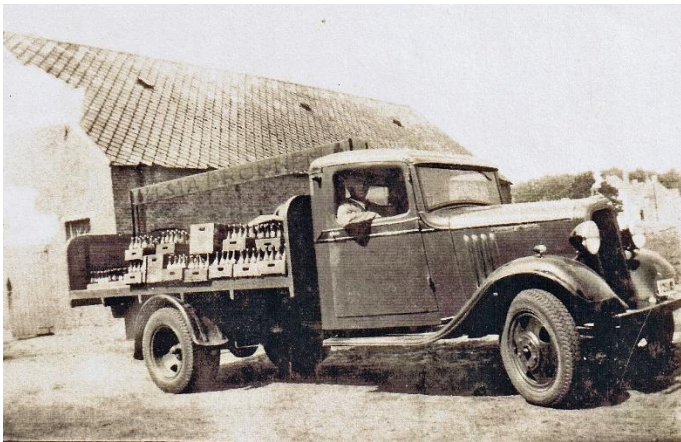
**Vooraf te bestellen door overschrijving van 18 euro op rekening van
 Ivan Janssens, Oude Baan 119, 2910 Essen (BE04 9793 9198 9331)**

Pastoor Cootmans bij de huldeboog bij de viering van 25 jaar parochie en pastoorschap in 1924. Op de huldeboog staat: Alle Horendonkenaren – verwelkomen hunnen – jubilaris voor lange jaren. (foto: glasplaat Bernaards)

De mooie vlag van de Eucharistische Kruisvaart (EK) van Sint-Antonius Essen-Station uit 1924. (foto: stadsarchief Antwerpen)

Louis Elst voor zijn woonst op de Moerkantsebaan. Louis maakte limonade en bottelde bier. Op zijn vrachtwagen staat 'Elsta Bronnen'. (foto: Andrea Elst)

**Drukwerk aan
verlaagd tarief**

PB-PP | B-30355
BELGIE(N) - BELGIQUE

Afzender:

Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw
Moerkantsebaan 48 -2910 Essen

Afgiftekantoor:

2910 Essen 1
P 706 392

Bestemming:

Het Spyckertje **halfjaarlijks tijdschrift** van de Heemkundige Kring Essen vzw

VU.: *Koninklijke Heemkundige Kring Essen* vzw, Heemhuis, Moerkantsebaan 48, 2910 Essen